

In 2008–2021, five works by artist Petras Repšys (b. 1940) from the Versmė bookstore in Vilnius were added to the Soviet-era collections: *Boy and Flowerbed on Pakluonių Street. I.* (1967), *Lily and Woman. II.* (1968), *Women Illuminated by the Moon. III.* (1968), *Shepherd* (1978) and *Images with a Castle in the Background* (1974). The author distinguishes three circumstances as to why the acquisition of these works for the museum's collections is important. Firstly, they are directly related to the public life led

by residents of Vilnius in the 1970s–1980s, second – when they were displayed, these works stood out for their postmodern approach to the history of the Grand Duchy of Lithuania and Vilnius, rarely mentioned in public given the occupation environment, and third – the artist's works are testimony of his exceptional creative imagination and master skills, incomparable in Lithuanian contemporary art.

Elona Lubytė

Petras Repšys

Darbai iš Vilniaus „Versmės“ knygyno

Reljefų triptikas:

„Berniukas su gėlynu

Pakluonių gatvėje. I“. 1967

„Lelija ir moteris. II“. 1968

„Moterys, apšviestos mėnulio. III“. 1968

Medis, auksavimas, kiaušininė tempera, 60x40x15

LNDM nuo 2008 m., S-2992/1-3

Pano „Atvaizdai pilies fone“. 1974

Medis, kiaušininė tempera, 94x235x22

LNDM nuo 2021 m., T-16116

Skulptūra „Piemenukas“. 1978

Liepa, auksavimas, gintaro inkrustacija, dirbtinis marmuras, 197x45x23

LNDM nuo 2020 m., T-16116

Viena iš Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus (LNDM) rinkinių komplektavimo kryptų – dėmesys sovietmečio dailės paveldui. 2008–2021 m. šio laikotarpio rinkinius papildė penki dailininko Petro Repšio (g. 1940) darbai iš Vilniaus „Versmės“ knygyno. Iš pradžių 2008 m. įsigytas paaukuotų reljefų triptikas „Berniukas su gėlynu Pakluonių gatvėje. I.“ (1967), „Lelija ir moteris. II.“ (1968), „Moterys, apšviestos mėnulio. III.“ (1968). 2009–2019 m. pirmoje nuolatinėje LNDM Nacionalinės dailės galerijos ekspozicijoje buvo eksponuojami ne visi trys, o tik du reljefai: „Berniukas su gėlynu Pakluonių gatvėje. I.“ (1967), „Lelija ir moteris. II.“ (1968). Praėjus daugiau nei dešimtmečiui, 2020 m., įsigyta paaukuota skulptūra „Piemenukas“ (1978). 2021 m. šį komplektą papildė paskutinis knygyno interjero darbas „Atvaizdai pilies fone“ (1974).

Reikia minėti tris aplinkybes, kodėl svarbu, kad tie kūriniai pateko į muziejaus rinkinius.

>

Petras Repšys.
Berniukas su gėlynu
Pakluonių gatvėje. I. 1967
Medis, auksavimas,
kiaušininė tempera,
60x40x15 cm
Įsigyta 2008 m.
LNDM, S-2992/1
Fot. Antanas Lukšėnas,
LNDM

Petras Repšys.
Atvaizdai pilies fone. 1974
Medis, kiaušininė tempera,
94x235x22 cm
Įsigyta 2021 m.
LNDM, T-16116
Fot. Antanas Lukšėnas,
LNDM

1
Nedidelis 80 kv. m
knygynėlis su dviem salėmis
veikė senoviniame name,
kuris restauruotas pagal
architektės Zitės Vanagaitės
projektą. Žr. Pocevičius D.,
*Istoriniai Vilniaus relikvai
1944–1990*, Vilnius: Kitos
knygos, 2022, d. 2, p. 164.

2
Petras Repšys: darbai:
parodos katalogas,
sud. ir tekstų autorė
G. Jankevičiūtė, Vilnius:
Lietuvos nacionalinis
muziejus, 2020, p. 150.

3
Ibid.

Pirma, šie darbai tiesiogiai susiję su viešuoju XX a. 8–9 deš. vilniečių gyvenimu. 1972 m. priešais Rotušę, kur anuomet buvo įsikūręs Lietuvos SSR valstybinis dailės muziejus (dabar – Lietuvos nacionalinis dailės muziejus), tuometinėje Gorkio g. (dabar – Didžioji g. 27), duris atvėrė Lietuvos SSR rašytojų sąjungos „Versmės“ knygynas.¹ Jis „atliko dvigubą – Senamiesčio knygų parduotuvės ir specialaus deficitinių leidinių paskirstymo Lietuvos SSR rašytojų sąjungos nariams – funkciją. Knygynui vadovavo įtakingo komunistų partijos nomenklatūros veikėjo, literatūros kritiko Sigitto Renčio žmona Ina Renčienė. Ir ji, ir jos vyras, kaip ir Petras, buvo šiauliečiai. Ponia I. Renčienė

simpatizavo P. Repšiui, vertino jo kūrybą, tad leido jam apgyvendinti savo kūriniais mažąją knygyno erdvę. P. Repšys čia įkūrė tikrą savo galeriją. Šiandien šiose patalpose įsikūręs Edmundo Kelmicko antikvariatas „e. k. art.“²

Iš pradžių, siekiant suteikti patalpai jaukumo, interjero nišas uždengė du dailininko tapybos darbai. Nišoje esančios knygyno darbuotojų spintelės baltos drelės buvo nudažytos kiaušinine tempera, „su natūraliais pigmentais grizilio (vienspalvės tapybos) technika nupiešta gražiausių Senamiesčio bažnyčių panorama (1973)“³. Po metų didžiojoje nišoje atsirado pano, kiaušinine tempera ant kreidinių gruntu dengtų medžio lentų nutapyta kompozicija „Atvaizdai pilies fone“

(1974). Dailininko vaizduotės atkurtoje XVI a. Vilniaus panoramoje buvo trys figūros – dailininko žmona Viktorija, vyresnis sūnus Algirdas ir jis pats. Abu darbai nutapyti ant senų lentų, jas dailininkas gavo per bičiulį, taip pat šiaulietį, „architektą Vytautą Čekanauską, kuris rado šį lobį išmesti skirtų šiukšlių krūvoje rekonstrukcijai ruošiamame Vilniaus milicijos klube“⁴, Senamiestyje. Vėliausiai knygyno interjere atsirado barokiškai stilizuota skulptūra „Piemenukas“ (1978) – ant netikro marmuro kolonos stovinti figūra, atsirėmusi į plačiaragį elnią, vienoje rankoje laikanti skeptrą, kitoje – auksine strėle pervertą knygą. Meistriškai iš liepos išdrožto, paausiuoto stebuklinio gyvūno ir berniuko akys inkrustuotos

gintaru su inkluzais. Įėjimą į 2022 m. uždarytą knygyną žymėjo geležinė iškaba su variniu paausiuotu Martyno Mažvydo „Katekizmo“ atvartu (1976). O sieną iš lauko puošė švininis ovalo formos reljefas su sparnuotu Pegasu ir literatūros globėjo Homero biustu (1977).

Dailininkas prisimena, kad greta skulptūros ant knygyno sienų kabojo jo medaliai, mažoji grafika ir trys auksuoti reljefai. Čia vykdavo knygų pristatymai, rašytojų vakaronės.⁵ O į knygyną apsipirkti užsukęs anuometis vilnietis patekdavo į meno kūriniuose atsiveriantį slėpinį – gimtojo miesto istorijos, apie kurią tuomet viešai buvo kalbama retai, pasaulį. Anuomet jis buvo prieinamas kiekvienam.

4
Ibid.
5
Petras Repšys: „Svarbiausia užduotis yra nepadaryti klaidų“, <https://www.bernardinai.lt/2013-10-09-petras-repsys-svarbiausia-uzduotis-yra-nepadaryti-klaidu/> [žiūrėta 2022 03 10].

Petras Repšys. Lelija ir moteris. II. 1968
Medis, auksavimas, kiaušininė tempera, 60x40x15 cm
Įsigyta 2008 m.
LNDM, S-2992/2
Fot. Antanas Lukšėnas, LNDM

Petras Repšys. Moterys, apšviestos mėnulio. III. 1968
Medis, auksavimas, kiaušininė tempera, 60x40x15 cm
Įsigyta 2008 m.
LNDM, S-2992/3
Fot. Antanas Lukšėnas, LNDM

Antra, šie darbai anuomet išsiskyrė postmodernistiniu požiūriu į okupacinėje aplinkoje viešai retai kada minimą Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Vilniaus istoriją. Nutapyti pano „Atvaizdai pilies fone“ ir XVI a. Vilniaus panoramoje pavaizduoti šiuolaikinius vilniečius, savo šeimos narius, P. Repšį įkvėpė dailės istoriko Vlado Drėmos 1950 m. sukurtas XVII a. vidurio Vilniaus pilių maketas, kuris nuo 1960 m. buvo eksponuojamas atstatytame Aukštutinės pilies bokšte. Dailininko kūryboje esama sąsajų su Vilniaus baroku. Kaip ir senieji meistrai, didelį dėmesį P. Repšys skiria amatininkiškam atlikimui, į vieną kūrinį jungia kelių dailės šakų – architektūros, skulptūros,

tapybos – išraiškos priemones. Tokia technika jis sukuria fantastiškiausią, šiuolaikinį žiūrovą žavintį vaizdą, sukonstruotą iš perdėm realistiškų, kartais natūralistiškai siurrealistinių elementų.

Trečia, dailininko darbai liudija išskirtinę, analogų lietuvių šiuolaikinėje dailėje neturinčią kūrybinę vaizduotę ir meistrystę. P. Repšys labai rūpinasi amatininkiškąja savo kūrinių puse, daug laiko analizuoja pasirinktą senąją technologiją ir tik paskui ją taiko praktikoje. Todėl visų beveik prieš pusę amžiaus atliktų dailininko darbų būklė šiandien yra nepriekaištinga.

Elona Lubytė

>
Petras Repšys. Piemenukas.
1978
Liepa, auksavimas, gintaro
inkrustacija, dirbtinis
marmuras, 197x45x23 cm
Įsigyta 2020 m.
LNDM, S-3264/a-b
Fot. Antanas Lukšėnas,
LNDM

„Versmės“ knygyno
interjeras su Petro Repšio
pano „Atvaizdai pilies fone“
ir skulptūra „Piemenukas“,
Dailė 22, Vilnius: Vaga,
1981, p. 42. Už iliustracijos
nuorodą autorė dėkoja
Dariui Pocevičiui.
Fotografas nežinomas

